

REPERTORIUL ARHEOLOGIC ROMAN AL GORJULUI

de **GHEORGHE CALOTOIU**

În prezent teritoriul județului Gorj reprezintă, prin bogăția așezărilor străvechi și vechi, un veritabil muzeu în aer liber. Vestigiile descoperite aici ne permit să reconstituim trecutul istoric al ținutului, ele contribuind, alături de cele găsite în celelalte zone, la cunoașterea istoriei milenare a poporului nostru.

Primele informații arheologice referitoare la zona Gorjului le datorăm unor învățători din județul Gorj, care au dat prețioase informații în răspunsurile lor la chestionarul arheologic propus de Alexandru Odobescu în anul 1871.

Interesante observații găsim și în manuscrisele păstrate la Academia R.S.R., ale lui Gr. Tocilescu și P. Polonic, care, spre sfârșitul secolului trecut, au întreprins cercetări pe teren în zona Gorjului.

Remarcăm și preocupările unor neobosiți cercetători gorjeni ca : Al. Ștefulescu, Iuliu Moisil, A. Diaconovici, Rola Piekarski, care au descoperit și semnalat multe puncte de interes arheologic, punând bazele primului muzeu al Gorjului în anul 1894. Un loc aparte în cunoașterea arheologică a județului Gorj îl ocupă C.S. Nicolăescu-Plopșor.

Din 1952 s-au efectuat săpături sistematice, prin acestea aducându-se valoroase contribuții la cunoașterea antică a Gorjului, un rol important avându-l colectivele conduse de Gr. Florescu, D. Berciu și Espectatus Bujor.

Săpăturile arheologice efectuate în ultimii 20 de ani pe teritoriul județului s-au axat mai ales pe cercetarea fortificațiilor romane din zonele Bumbesti-Jiu și Săcelu.

Prezentăm punctele din Gorj unde au fost descoperite vestigii romane, arătând condițiile descoperirii cât și o prezentare a inventarului obiectelor rezultate.

Repertoriizarea punctelor se face pe localități de descoperire care sînt prezentate în ordine alfabetică, urmărindu-se mai ales indicarea precisă a locului de descoperire – toponimia actuală – cit și a bibliografiei de specialitate care face referiri la aceste puncte și stațiuni arheologice.

ARCANI

În comuna Arcani, C. Bolliac menționează „urme de castru din care se mai văd turnuri pătrate și drum roman așternut cu piere”.¹ Din castru a provenit un capitel sculptat din piatră păstrat la școala din Cîmpofeni.² Urme de cărămizi și țigle romane semnală Iuliu Moisil și Aurel Diaconovici.³ În locul denumit de localnici „Jelesele”, în iulie 1979 am depistat ceramici și cuie romane.⁴

1. C. Bolliac, *Excursie arheologică din anul 1869*, București, pag. 47—52.

2. Gr. Tocilescu și P. Polonic, Mss. Acad. R.S.R., vol. 5141, fila 18 verso.

3. I. Moisil, A.O., 1926, p. 125.

4. Periegheză iulie 1979.

BĂLĂNEȘTI

Pe Grînd, la Glodeni (com. Bălănești), Al. Ștefulescu a văzut urme de castru și a găsit fragmente de tegulae cu scriere cursivă.¹ În aceeași zonă, în satul Ohaba, învățătorul I. Păsătoriu a descoperit statueta zeiței Minerva, care se află în muzeul din Tg.-Jiu. Este o statueta din bronz, fără arme, după model elenistic.

În punctul Glămeie, la circa 2 km NE de satul Glodeni, în urma unei periegheze efectuate în iulie 1979, au fost descoperite multe fragmente ceramice provinciale romane.²

1. Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg.-Jiu 1904, p. IV.

2. Periegheză iulie 1979.

BĂLEȘTI

În 1930 s-a găsit un tezaur cu 350 monede de argint de la Vespasianus la Gordianus al III-lea și păstrat la Inst. Arh. Buc.

Ultima piesă este din anul 244.¹ Pe teritoriul comunei s-au mai aflat monede de la Septimius Severus, Geta, Iulia Domna și Filip Arabul. Colonelul Marin Istrate,² în anul 1911, arată existența unor cătarama și cuie de fier.³ În satul Menții din Dos (comuna Borăscu), pe valea Cioclovinei, pe o fișie se află ruine de zidării⁴, fragmente ceramice și pietre cioplite.

1. C. Preda, SCN, IV, 1968, p. 190.

2. P. Polonic, MNA, Carnet XXV.

3. C. Moisil, B.C.M.L (IV) 1911, 89.

4. D. Berciu, Revista Arhivelor, V, 1942, p. 29.

4. Lecca, Dicționar, p. 329.

BRĂDICENI (com. Peștișani)

Gr. Tocilescu și P. Polonic menționează urme romane – cărămizi și monede romane.¹ În 1886 s-a găsit într-o căldare un tezaur de monede de argint, dintre care 815 au fost trimise la MNA.² Emisiunea acestora se extinde de la Iulia Domna la Philippus Arabs. În aprilie 1980 în urma unei periegheze la punctul „Beciuri” din același sat, s-au recoltat fragmente ceramice romane.³

1. Gr. Tocilescu și P. Polonic, Mss. Acad. R.S.R., vol. 5141, fila 5—18.

2. Dosar MNA, 1886, fila 123.

3..Periegheză arheologică, aprilie 1980.

BOROȘTENI (com. Peștișani)

La locul numit „Scaunul Turcului”, lângă „Conacul Brăiloiului” sînt urme romane, fragmente ceramice.¹ De aici s-a scos și o figură de bronz databilă în secolul I-II e.n., depusă la MNA.²

4. Al. Odobescu, Răspunsurile la chestionarul arheologic, Mss. vol. 226.

2. Al. Ștefulescu, Gorjul istoric și pitoresc, Tg.-Jiu 1904, p. III.

La intrarea de miazăzi a defileului Jiului, pe malul stîng al râului, pe teritoriul comunei Bumbesti-Jiu, se află două castre romane depărtate între ele la 900 de metri. În dreptul Km 82 de pe șoseaua națională Tg.-Jiu – Petroșani, la 35 metri de această șosea și la 100 metri de gară este castrul roman de piatră. La nord de acesta, în dreptul Km 83, întîlnim cel de-al doilea castru, situat în dreptul pîrîului Vîrtop și tăiat în două de șosea și de calea ferată. Fiind construit din pămînt, a fost distrus prin depozitarea pămîntului pentru terasamentul celor două artere de comunicație.

În afară de aceste două castre, se mai află unul, care este un castru roman de pămînt, la Porcenii, pe malul celălalt al Jiului, la 500 m depărtare de albia râului și care a fost cercetat în urma campaniei arheologice din vara anului 1979.

Cercetări arheologice s-au făcut la toate trei castrele încă din 1897 de P. Polonic sub direcția lui Gr. Tocilescu. Rezultatele se păstrează în rapoartele din manuscrisele nr. 5133, 5134, 5139 de la Academia R.S.R. În castrul de piatră au fost cercetate: incinta, pretoriul și clădirile din dreapta și stînga acestuia.

În 1937 s-au făcut noi cercetări în castrul de piatră de către C.S. Nicolăescu-Plopșor. Au fost dezvelite incinta rămasă, două clădiri de o parte și de alta a drumului care duce spre pretoriu, s-a curățit din nou pretoriul și s-au făcut două secțiuni care începeau de la capetele actualei laturi de sud și se întîlneau la marginea de sud a drumului din fața pretoriului. Totodată s-a consolidat zidul incintei. S-au descoperit figurine de lut, două fiare de plug, un coif roman, trei opaițe, săgeți. Rezultatele acestor cercetări au fost publicate de D. Tudor.¹

În anul 1953–1955, au avut loc la Bumbesti-Jiu noi săpături arheologice, conduse de Gr. Florescu,² cu rezultate interesante. Cercetările s-au continuat de către E. Bujor și Gh. Calotoiu.

Latura intactă a castrului măsoară 167 m, cea fragmentară 88 m. O secțiune făcută peste ele a dat de un zid de 1,40 m, Berma este lată de 2,50 m, iar agger-ul de 5 m. Zidăria se compune din var, lespezi și bolovani rotunzi luați din Jiu.

Castrul a fost făcut la început numai cu un val de pămînt. Adăugîndu-se zidul exterior, s-au folosit șanțul și vechiul val. Via sagularis, pavate cu pietre mari de râu, era lată de 4,50 m.

La colțurile rotunde ale cetății se găsește câte un turn pătrat, în interior cu ziduri groase de 0,80 m și o cameră de mărime 3,90 m pe 3,30 m. Castrul prezintă neregularități, care se observă clar la incintă, întrucât cele două laturi ce se păstrează nu sînt perpendiculare una pe alta și nu știm dacă interiorul lui s-a modificat și el, și în ce măsură, în anul 201, cînd a fost refăcută incinta. Porțile păstrate sînt flancate de două turnuri mult alungite (9,75 x 3,90 m).

Pretoriul este puțin păstrat, fiind la distanță de 50 m față de poarta sudică și are un plan nesigur. În ruinele pretoriului, Tocilescu a găsit multe piese de bronz, resturile unei statui imperiale de bronz, coifuri romane, vase de metal și o inscripție dedicată lui Caracalla. S-au mai dezvoltat în castru și două clădiri cu cîte trei camere, așezate cu fața spre via de cumana. Cele două clădiri ar fi putut fi locuințe pentru soldați – hibernacula – sau sedii de colegii militare – școala. Ultima monedă găsită în castru este de la Filip Arabul.

Așezarea civilă apare în jurul castrului, cu numeroase temelii de locuințe.³ S-au mai descoperit ateliere de fierărie, cup-toare de ars ceramică, temelii de clădiri cu mozaic, drumuri romane. Clădirile aveau numeroase încăperi, unele cu instalații de băi, hypocaustum.

Castrul de la Bumbești a fost ridicat îndată după cucerirea Daciei de Cohors IV Cypria și de un detașament din Legiunea V Macedonica,⁴ ale căror ștampile au rămas aici.

Sub Septimius Sever în anul 201, ea nu mai era la Bumbești, fiindcă din ordinul legatului Octavius Iulianus, noua garnizoană, Cohors I Aurelia Brittonum Milliaria Antoniniana în-tărește cu zid de piatră valul castrului deteriorat. Pretoriul castrului pare a fi fost terminat sub guvernatorul Daciei C. Iulius Septimius Castinius, în timpul lui Caracalla.

La 50 m S de castru s-a săpat o întreagă instalație termală. În așezarea civilă s-au găsit monede⁵ și multă ceramică de factură locală.

Au fost continuate cercetările arheologice în castrul și așezarea civilă romană de la Bumbești-Jiu. În campania de cercetări arheologice din anul 1979 s-a pus accent pe completarea datelor necesare cunoașterii stratigrafiei „fossei” și „bermei” castrului de piatră de la Bumbești-Jiu. În acest scop s-au executat 12 secțiuni perpendiculare pe zidul castrului, 8 pe latura de est și 4 pe latura de sud. În secțiunile respective s-au descoperit numeroase fragmente ceramice – oale, căni, castroane,

olane. În secțiunile VIII și IX s-au descoperit 78 de cărămizi ce au inscripția C IV C.

Situația întâlnită în aceste secțiuni: „fossa” avea o adâncime de 3-3,5 m și o lățime de 5-6 m, „berma” castrului era mică de circa 0,80-1 m, din ea pornind „fossa”. Din embletonul zidului, latura de vest se mai păstrează la înălțimea de 1,5 m. Latura de est a castrului a fost dezvelită pentru a se începe lucrările de conservare și restaurare a castrului.

În vederea identificării de noi obiective arheologice în perimetrul rezervației au fost executate două secțiuni longitudinale nord-sud. Secțiunea de la sud de castru – AC 42 – a dus la identificarea de ziduri de piatră ale unor construcții romane, drumuri romane, oferind numeroase fragmente ceramice, țigle, cărămizi și câteva tipare pentru obiecte subțiri de metal (aplice). O altă secțiune longitudinală – AC-61 – a fost executată la est de castru în direcția nord-sud.

¹ D. Tudor, *Oltenia romană*, Ed. Academiei R.S.R., Buc., 1978, p. 218.

² Idem, p. 268.

³ Idem, p. 270.

⁴ Idem, p. 323.

⁵ Idem, p. 269.

CĂTUNELE

În cuprinsul castrului de la Cătunele, săpături arheologice sistematice s-au făcut în anul 1973, de către D. Tudor și M. Davidescu. A fost cercetat și semnalat de numeroși cercetători². Aceste cercetări au putut preciza de la început că este vorba de un castru de pământ și nu de piatră.

Castrul se află așezat în comuna Cătunele, satul Valea Perilor, lângă șoseaua națională dintre orașele Motru și Baia de Aramă, avînd la răsărit pîrîul Chivădarul, iar la sud-vest, albia rîului Motru. Este de formă dreptunghilară, avînd colțurile rotunjite, cu poarta praetoria spre sud. Castrul este lung de 156 m și lat de 114 m.

Incinta este de pământ sub forma unui val de pământ argilos, la suprafață de culoare galbenă, puternic compactă. În pămîntul din val au apărut fragmente ceramice romane de cu-

loare roșie, cu pastă fină. Alături de aceste fragmente ceramice a mai apărut, tot în val, ceramică de culoare brună, gălbuie, lucrată cu mâna, fiind ceramică de uz comun de factură dacică.

Agger-ul este înălțat cu pământ de culoare neagră, bine bătută și compactă. Acest pământ este adus din castru. În spațele agger-ului, la adâncimea de 0,60 m, avînd lățimea de 1,20 m se găsește via sagularis, amenajată cu un pavaj din pietre de râu.

Șanțul de apărare avea adâncimea de 2 m fiind inundabil. Fundul lui, destul de larg, era împărțit în două șanțuri, despărțite printr-un pînten de pământ argilos de culoare galbenă.

La 100 metri de șoseaua națională paralelă cu ea, au fost identificate termele. Aici s-au găsit tuburi de mici dimensiuni pentru circulația fumului și a căldurii prin pereți, cărămidă subțire, bine arsă ce a servit pentru planșeul de deasupra picioarelor pe care erau instalate bazinele cu apă. În interiorul castrului s-a căutat clădirea pretoriului. La adâncimea de 0,20 m a apărut un zid cu o lățime de 0,65 m. Fundația zidului este orientată în direcția presupusului loc al porții praetoria. S-ar putea să fie un zid de la una din încăperile pretoriului. Ca material arheologic au apărut un vîrf de fier în patru muchii, un fragment din toarta unei amfore, multe fragmente de țiglă și olane. S-au mai găsit imitații de terra sigillata ca și la Săcelu, unde meșterii olari imitau culoarea aprinsă a vaselor romane, din această categorie. Dacă la Săcelu meșterii olari imitau „terra sigillata” printr-un decor în relief al unui cîine, aici la Cătunele, fragmentele reprezintă în relief două crenguțe de brad.

Ceramică dacică apare frecvent alături de cea romană³, așezările rurale sau castrarele formațiunilor auxiliare fiind un exemplu în acest sens. Această situație o întîlnim atît în castrarele de la Porceni, Bumbești cît și la Cătunele. Prezența fragmentelor ceramice de factură dacică în valul de pământ al castrului, se explică numai prin faptul că ele au fost aduse odată cu pământul scos din castru și din șanțul de apărare și îngrămadit pentru înălțarea valului de pământ. Exact același fenomen de prezență a ceramicii dacice lucrate cu mâna, modelate din pastă grosolană, a fost găsită și în valul de pământ, cînd a fost secționat, la castrul roman de pământ de la Porceni (Bumbești). Aceasta dovedește că cele două castrare s-au făcut peste niște așezări geto-dacice.

În castrul de la Cătunele s-a descoperit un singur antoninian, piesă care aparține împărătesei Salonina, soția împăratului Gallienus (253–268), avînd o mare importanță în privința cronologiei vieții din castru.

Drumul roman, care îl leagă prin Valea Motrului de orașul Drobeta, continua spre nord, după ce străbătea și așezarea civilă de lângă castru. După ce străbătea actualele sate Glogova și Negoiești, drumul roman cotea spre cursul Tismanei, pînă la castrul de la Pinoasa (comuna Cîlnic), situat în vecinătatea confluenței cu Jiul. De aici „via romana” înainta spre nord, trecînd paralel cu Jiul pe la Slobozia, lezurenii spre caestrele de la Bumbești, iar de acolo spre Sarmizegetusa. Misiunea castrului de la Cătunele era de a supraveghea regiunea muntoasă și păduroasă de pe Valea Motrului, locuită de o numeroasă populație geto-dacică.

Așezarea civilă de aici se extinde pe o suprafață de aproape 20 ha, fiind a doua ca mărime în județul Gorj după cea de la Bumbești. Fragmentele ceramice dacice lucrate la roată și unele cu mîna, găsite în castru și așezarea civilă unde apar în același nivel de locuire, ne dovedesc că autohtonii daci din aceste locuri n-au fost alungați de cuceritori și au conviețuit cu soldații și coloniștii romani.

Din vechile descoperiri de obiecte făcute la Cătunele, mai amintim: săgeți, inele, o monedă de la Severus Alexander și un alt anepigrafic, dar decorat cu sculpturi funerare⁵.

-
1. D. Tudor și M. Davidescu, *Săpăturile arheologice din castrul roman de la Cătunele, județul Gorj*, în „Drobeta”, Drobeta Turnu-Severin, 1976, p. 62.
 2. N.D. Spineanu, *Dicționar geografic al județului Mehedinți*, 1894, pp. 62–63.
 - Gr. Tocilescu — P. Polonic, „Cetăți și caestre romane din Oltenia și din județele de munte ale Țării Românești”, *Mss. Acad. R.S.R.*, vol. 5159, fila 63–72.
 3. Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976, *passim*.
 4. D. Tudor, *Orașe, țirguri și sate în Dacia Romană*, București, 1968, p. 73.
 5. Gr. Florescu, *I Monumenti funerari della Dacia Inferiore*, București, 1942, nr. 38.

CĂPRENI

În satul Cornet din această comună s-a descoperit în 1938, un tezaur de denari republicani, 61 piese s-au achiziționat de către MROC. Monedele studiate de B. Mitrea și O. Iliescu datează din perioada 240–75 î.e.n.

În vara anului 1978 împreună cu colegii de la Muzeul Militar Central am făcut o periegheză în comuna respectivă, unde am depistat în punctul „Padina Tătarului” multă ceramică romană. Acest punct se află la circa 1 km nord-vest de Școala generală din Căpreni pe o terasă a unui pârâu.

-
1. B. Mitrea, Dacia IX—X, 1941—1946, pp 387—390.
 2. O. Iliescu, SCN III, 1960, pp 477—486.
 3. Periegheză iulie 1978.

DĂNEȘTI

În 1968 s-a descoperit un tezaur alcătuit din aproximativ 200 monede, depuse la Muzeul județean din Tîrgu-Jiu. Emisiunile se extind de la Elagabalus¹.

-
1. B. Mitrea, SCIV, 22, 1971, p. 127.

FRÎNCEȘTI (comuna Peștișani)

Tezaur de denari romani descoperit în 1935 în locul „Seni-nul Purului”.

-
1. C. Moisil, ARCC, 1938, p. 42.
 2. Gr. Tocilescu, Mss. Acad. R.S.R., 5144, fila 281.

GURA PLAIULUI

Al. Ștefulescu semnalează urme romane, iar Gr. Tocilescu² indică la nord de Bumbesti, în defileul Jiuului între piraiele Porcul și Vișoia, la locul numit „Piatra Tăiată” o inscripție pe stîncă unde s-au mai distins literele R . . . Q

-
1. Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg.-Jiu 1904, p. III.
 2. Tocilescu, Mss. Acad. R.S.R., vol. 5141, fila 13.

GURENI (comuna Peștișani)

În locul numit „Ciocanul Ursului” s-au descoperit, în urma unei periegheze din aprilie 1980, fragmente ceramice romane.

IEZURENI (oraș Tirgu-Jiu)

În mica așezare romană de la Iezureni s-a descoperit o piatră funerară pusă unui decurion al coloniei Drobeta, Septimius, prin grija a trei fii ai săi: Gladi(us) Septimius și Peregrinus. Tot pe aici trecea drumul roman ce mergea spre Bumbești-Jiu.

1. Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, p. IV.

2. I. Moisil, AO, 1926, p. 127.

3. D. Tudor, SCIV, 1970, pp. 206—207.

4. Idem, OR, p. 172.

PINOASA (comuna Cîlnic)

La capătul de est al satului, pe malul stîng al rîului Tismana, în locul numit „Cetatea Stejarului”, se aflau ruinele unui castru roman de pămînt de mărimea 120×170 m, cu val înalt de trei metri și lat de 20 m. Rîul i-a distrus latura sudică. În mijloc N. Plopșor i-a văzut ruinele praetoriului. Tot pămîntul (cu cărămizi, țigle, zidării) a fost cărat din castru și folosit ca umplutură la baza șoselei asfaltate care merge spre termocentrala Rogojelu. Spre sud a fost un drum roman.

1. P. Polonic, Mss. inedite, Acad. R.S.R., nr. proviz. 22/940, vol. III, notef 40.

2. C. Moisil, BCMI, III, 1910, p. 119.

3. C.S. Nicolăescu-Plopșor, Dacia, VII—VIII (1937—1940), pp. 211—213.

4. D. Berciu, BCMI, XXVIII, p. 27—28.

5. R. Netzhhammer, *Aus Rumanien*, I, 1909, p. 326.

6. V. Cristescu, *Istoria militară a Daciei romane*, L 937, p. 24.

7. D. Tudor, OR, 1978, p. 172.

PIȘTEȘII DIN VALE (comuna Scoarța)

În martie 1915, locuitorul I.D. Stegăroiu descoperă pe locul „Copăcioasa” un vas de lut cu 1440 denari romani imperiali.

1. Dobsar MNA, 1916, fila 216.

POLOVRAGI

S-a descoperit un opaiț roman de bronz cu ansa stilizată în formă de cap de cal, în 1939¹. În apropierea cetății dacice de pe muntele Padeș, la cca. 500 m sud de el, s-au găsit multe fragmente ceramice romane² și chiar temelii de construcții.

1. Dacia XI—XII, 1945—1947, p. 315.

2. Perieghetă, iulie 1978.

RUNCU

În satul Suseni, pe locul numit „Vărărie”¹ s-au găsit monede din timpul lui Marc Aurelian (una consulară) și o altă din timpul împăratului Ioan Tzimiskes².

1. Informație personală VI. Zirra.

2. C-tin Preda, SCN, III, p. 167.

SĂCELU

Urmele romane dela Săcelu sînt cunoscute încă de la sfîrșitul secolului trecut¹. La sud de sat, în punctul „Jidovii” sînt semnalate de Gr. Tocilescu urme de ziduri, țigle, fragmente ceramice; același menționa lîngă rîul Blahnița, ruine pe o suprafață de 20×20 m (un hypocaust cu tuburi de argilă) ducînd la concluzia că în acest punct se aflau termele. P. Polonic semnală, de asemenea, urme pe o mare suprafață, sarcofage de piatră, pietre sculptate, figurine, de lut, o statuie de piatră, să-

gêji, zăbale, etc. s-au descoperit, de asemenea, două monede de la Traian și Antoninus Pius. Tocilescu mai presupunea existența unui castru în punctul „Jidovii”.

Pornind de la aceste date, Muzeul județean Gorj, în colaborare cu Institutul de Arheologie București, a efectuat în 1976–1983 cercetări sistematice la Săcelu.

În 1976, s-a efectuat un sondaj în apropierea podului de peste râul Blahnița, în punctul „Turița”, unde, pe baza informațiilor lui Polonic, s-ar fi aflat termele. În 1977 s-a efectuat în același punct o secțiune paralelă. S-au descoperit, la 15 cm adâncime, resturile fundației din piatră de râu a unei clădiri, fragmente ceramice (oale și amfore) precum și un opaiț de lut lucrat cu mîna. De asemenea, au apărut cîteva monede: trei de bronz (două uzate, dar una de la Crispina, soția împăratului Commodus, bine conservată) și patru de argint (de la Faustina, Septimius Sever, Iulia Mamaea și Severus Alexander). În anul 1978 principalele lucrări au avut loc în punctul „Turița”, în zona cercetată și în anii anteriori. S-a continuat urmărirea planului unei clădiri cunoscută încă din cercetările anterioare. Săpăturile au dat la iveală material ceramic, fragmente de tegulae mamatae și cărămizi, un fragment de terra sigilata de imitație, o monedă de bronz, un fragment de vultur de bronz (se păstrează doar ghiarele pe o bază) – probabil un vîrf de standard roman. Tot aici în anul 1980 au fost descoperite termele romane.

S-a identificat zona unde se află probabil necropola: între căminul cultural și stațiunea de mașini din raza satului Hăiești. Învățătorul Dănescu ne-a informat că din această zonă provine un coronament de monument funerar descoperit prin anii 1930–1932, intrat în literatura de specialitate ca loc de descoperire Magherești. Un sondaj efectuat în locul indicat – punctul „Grui” – ne-a dus la descoperirea unei stele funerare din gresie cu inscripție. Sondajele efectuate aici au scos la iveală fragmente de cărămidă, unele de formă triunghiulară, de sarcofagi; în anii viitori vom efectua investigații mai ample pentru descoperirea necropolei.

Sondajul efectuat în anul 1977 în punctul „Jidovii”, în locul unde Tocilescu presupunea existența castrului, a dus la descoperirea unei așezări din epoca bronzului (cultura Glina).

Un rezultat important al investigațiilor din anii 1976–1983 l-a reprezentat înlăturarea unei erori privind situația dintre așezările de la Săcelu și Magherești. Dintr-un raport al lui To-

cilescu din 1907² s-ar fi descoperit în raza satului Magherești monede romane, resturi de băi, pietre sculptate și trei statui din piatră. Ulterior s-au publicat, tot ca descoperiri de la Magherești³, o bază de stelă funerară partea superioară a altei stele, un coronament de marmură cu doi lei funerari și un coronament de stelă funerară.

În realitate, este vorba de o singură așezare. De fapt, așezarea antică se află în raza satului Hăiești, aflat la confluența a doua pîraie : Blahnița și Sunătoarea. Satele Săcelu și Magherești sînt despărțite de o culme prelungită și înaltă, ce scade și se termină în dreptul satului Hăiești. Aici, un cot al Blahniței creează o luncă largă. Urmele romane se află de o parte și de alta a acestui rîu. Satul Săcelu se află la 3 km mai spre N de locul așezării antice, pe cursul Blahniței ; Magherești la 1 km mai spre N, pe Sunătoarea.

La data cînd aceste descoperiri intrau în circuitul de specialitate, Săcelu și Magherești reprezentau comune diferite. Confuzia a pornit din faptul că satul Magherești, în raza căruia se află urmele romane era împărțit între comunele Săcelu și Magherești, zona necropolei cădea în raza comunei Magherești, cea a termelor și presupusului castru în comuna Săcelu. Astfel, au apărut în literatura de specialitate două localități diferite de epocă romană. Acum, toate trei satele fac parte din comuna Săcelu ; de aici înainte noi vom folosi, deci, denumirea de așezarea romană de la Săcelu.

De la Săcelu se cunoaște și un altar cu inscripție dedicat zeilor medicinei Esculap și Hygia. Altarul a apărut, după informațiile învățătorului Dănescu, pe malul stîng al rîului Blahnița. Dedicția către zeii medicinei a fost legată de existența la Săcelu, în zilele noastre, a unor băi antireumatice. Distanța între băile actuale și așezarea antică este însă de trei km ; nu avem nici o dovadă directă că romanii au cunoscut efectele curative sau au frecventat băile de la Săcelu.

În periegheza efectuată în august 1980 în zonă, în punctul „Pleșa” s-au descoperit la suprafața solului vestigii de epocă romană.

1. D. Tudor, *Oltania romană*, București 1978, p. 227.

2. Gr. Toșilescu, *Dosar MNA*, 1907, p. 57.

3. Gr. Florescu, *I monumenti funerari romani della Dacia Inferiore*, București, 1924, pp. 37—38.

4. Perieghetză, august 1980.

SLOBOZIA (oraș Tîrgu-Jiu)

C. Bolliac și Gr. Tocilescu vorbesc de urme romane și de un tezaur. Dintr-un tezaur de 3000 de piese, azi împrăștiat, Tocilescu a adus la MNA, monede emise de Septimius Severus, Geta, Sever Alexandru, Iulia Mamaea, Gordian al III-lea, Filip Arabul și Octacilia Severa¹ (secolul al III-lea).

¹ Apud D. Tudor, OR, p. 227.

STRIMTU (comuna Slivilești)

În acest sat s-au descoperit 98 monede romane de argint¹. Emisiunile monetare se încadrează între domeniile lui Septimius Severus și Trebonius Gallus².

¹ D. Teodorescu, Dosar MNA, nr. 137, 1910, fila 235.

² B. Mitrea, Drobeta I, 1974, pp. 55—64.

ȘIACU (comuna Slivilești)

P. Polonic¹ menționează pe fosta moșie Bungejeanu o cetate din care s-au scos monede romane.

La 800 m sud-est de cula Șiacu, în punctul numit „Cetate”² s-a descoperit în urma unei periegheze efectuate în anul 1976, luna iulie, fragmente ceramice romane pe o mare suprafață. S-au cules de asemenea bucăți de chirpic.

¹ P. Polonic, Carnet de notițe nr. X, păstrat la MNA.

² Periegheză, 1976, luna iulie.

TÎRGU-JIU

La punctul „Știubeiul lui Ionicioiu”, în cartierul Olarilor, din zona de sud-est a orașului, au fost efectuate săpături arheologice în 1966, de către Muzeul din Tîrgu-Jiu, unde s-au descoperit urmele unei așezări rurale romane: temeliile unei

clădiri pavată cu plăci de teracotă cruciforme, material ceramic de secolul al III-lea ¹.

La sud-est de gara Tîrgu-Jiu (cca. 900 m), pe râul Amara-dia ² s-a descoperit o așezare civilă romană, monede de la Severus Alexandru, Gallienus. S-au mai descoperit cărămizi, vase, tuburi de argilă și fragmente de amforă.

¹. D. Tudor, O.R., p. 227.

². E. Bujor.

TOPEȘTI (comuna Tismana)

O așezare rurală romană a existat pe marginea de nord a platoului „Cetățuia” ¹, care are un fel de ridicături la colțuri. Aici s-au găsit prin 1913, olane groase de la un apeduct roman ². Săteni au mai depistat obiecte de metal și monede romane.

¹. I. Moisil, AO. 1926, p. 130.

². Gr. Tocilescu, Mss. Acad. R.S.R., vol. 5141, fila 281.

URSAȚI (oraș Tîrgu-Jiu)

În satul Ursați, Tocilescu amintește de urme romane ¹. În campania arheologică desfășurată la Polata ² în august 1980 – stațiune la circa 1,5 km de Ursați – la spăcluirea unui zid medieval s-au găsit țigle, cărămizi și olane romane folosite în construcție, aduse probabil de la o construcție romană. Tot de la Polata se află aduse două cărămizi romane cu inscripția CIVC.

¹. Mss. Acad. R.S.R., vol. 5141, fila 16.

². V. Rădulescu, Gh. Calotoiu, Șantierul arheologic de la Polata – Gorj, 1980.

VIRTOP (comuna Bumbești-Jiu)

Castrul de pământ se află în dreptul km 83 pe șoseaua Tîrgu-Jiu-Petroșani, unde trece peste pîrîul Virtop. Cercetări arheologice s-au făcut în 1956 de către E. Bușor.

Lucrările de amplasare a șoselei și căii ferate au făcut ca jumătatea de vest a castrului să fie în mare parte distrusă. Cealaltă jumătate a fost distrusă de diferitele cărămidării.

Din întregul castru se mai păstrează din laturile de vest și sud cîteva porțiuni pe latura de est și un rest infim din centru.

Porțiunea dinspre nord a fost secționată pe o lungime de 30 m pe direcția vest, traversîndu-se valul de incintă. Pînă la adîncimea de 1 m pe val întîlnim un pământ castaniu, iar în partea exterioară pământ roșcat. Sub acest strat de pământ castaniu, pînă la 2 m se află un alt pământ argilos, foarte tare. În interior, pe o lățime de 3 m s-a întîlnit un strat de pietriș la 0,20 m adîncime sub pământul castaniu. S-au găsit două mone-de de bronz oxidate.

Latura de est, cam în mijlocul ei, a fost secționată perpendicular pe valul de incintă cu orientarea vest pe o lungime de 15 m. Pînă la adîncimea de un metru pământul este castaniu conținînd puține fragmente ceramice.

La vest de calea ferată s-a executat o secțiune lungă de 25 m, întîlnind în partea sudică un zid gros de 1 m, din piatră legată cu mortar. Pe o distanță de 6 m spre nord, se află la o adîncime de 30 cm un strat de piatră gros de 25 cm, un pământ negricios plin de arsură. Aici s-a găsit o monedă de bronz de la Faustina Senior.

Secțiunile de pe latura de est au avut scopul de a fixa această latură și de a o lega de cea de sud. Datorită porțiunilor rămase, azi mai avem circa 100 m din această latură. Colțurile de sud-est și sud-vest limitează latura de sud la circa 90 m.

Secțiunea din partea de vest, scăpată de amplasarea căii ferate, a scos la iveală un fragment de zid din piatră legată cu mortar, de la o clădire din cuprinsul castrului. Stratul gros de arsură din acest punct ca și cel întîlnit în interior, în colțul sud-estic, dovedesc că acest castru a fost distrus de un incendiu puternic.

Asupra timpului de existență al castrului ne dau indicații cele trei monede : ar fi pînă la mijlocul secolului al II-lea, ținînd seama de moneda mare de bronz de la Faustina Senior, aflată în stratul de arsură de lângă zidul întilnit în partea de vest. S-au mai găsit și fragmente de ceramică cenușie de factură locală.

Există, desigur, o strînsă legătură în raport cu durata de folosire și organizare a lui, între castrul de pămînt și cel de piatră situate numai la 900 m unul de celălalt.

1. E. Bujor, *Șantierul arheologic Bumbesti*, în „Materiale“, V, 1959, p. 419.
2. I. Moisil, *Repertoriu de localități istorice, preistorice și altele din jud. Gorj*, AD, 1926, p. 130.
3. Mss. Acad. R.S.R., 4547/145.
4. D. Tudor, *Oltenia romană*, București, 1978, p. 310.

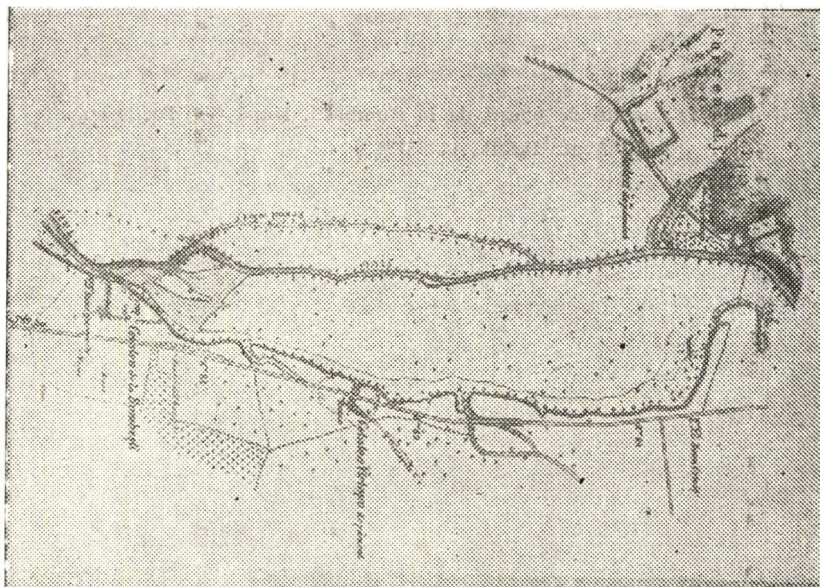

Foto 1 : Bumbesti-Jiu — Castrele romane. După harta austriacă a lui Schwantz din 1718.

Foto 2 : Castrul de piatră de la Bumbești. După Gr. Tocilescu,
Mss. Acad. R.S.R., vol 5134.

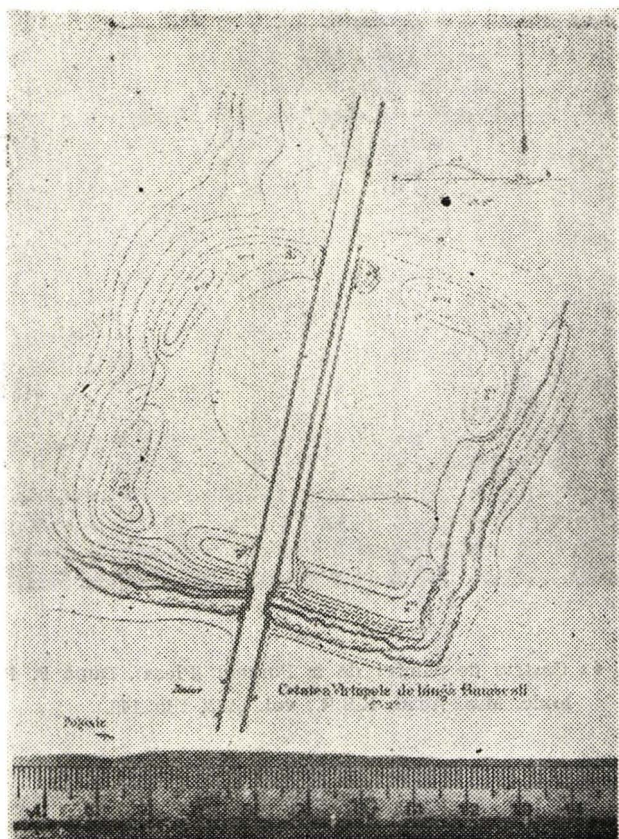

Foto 3 : Castrul de pământ de la Virtop (Bumbești-Jiu). După
Gr. Tocilescu, Mss. Acad. R.S.R., vol. 5139.

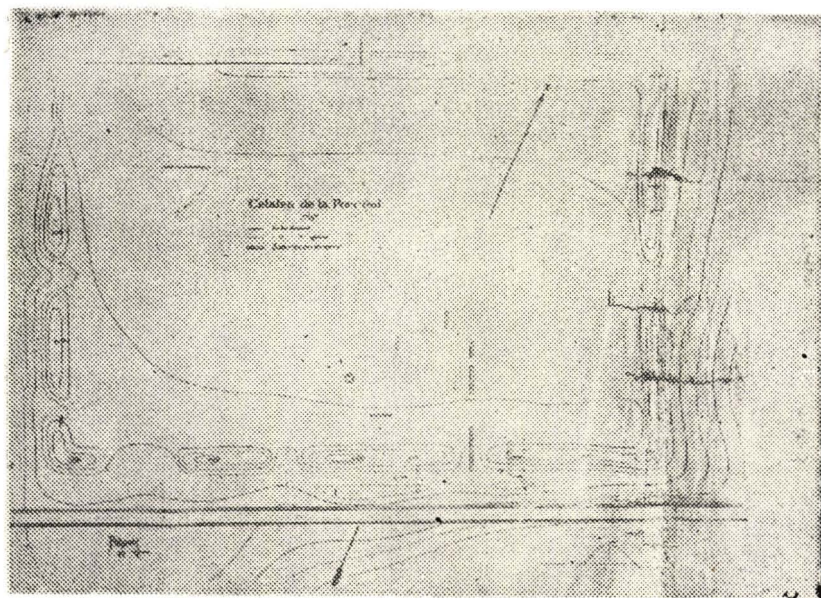

Foto 4 : Castrul de pământ de la Porceni (Pleșa). După P. Polonic, Mss. Acad. R.S.R., vol. 5133, fila 146.

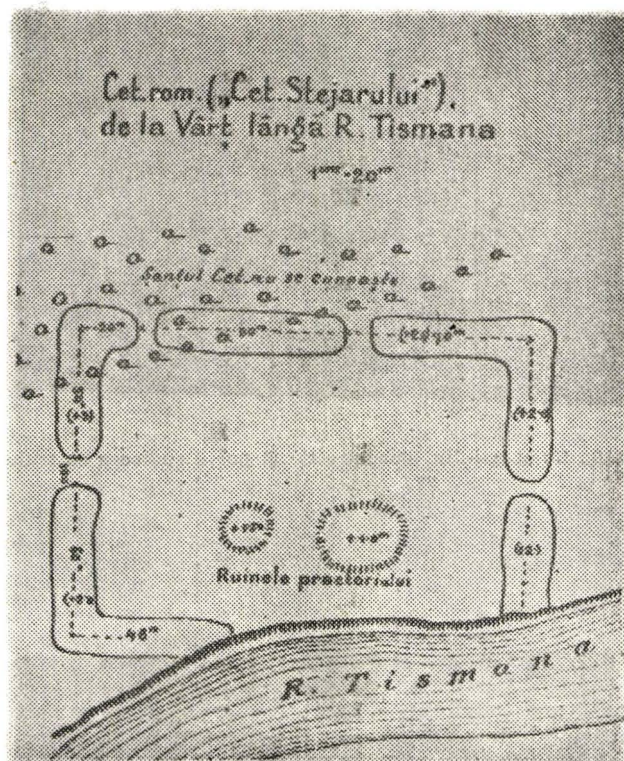

Foto 5 : Castrul de la Vîrț-Pinoasa. După Gr. Tocilescu, Mșs.,
Acad. R.S.R., vol. 5139, fila 72.

Foto 6 : Bumbesti-Jiu. Turnul estic al porții sudice a castrului

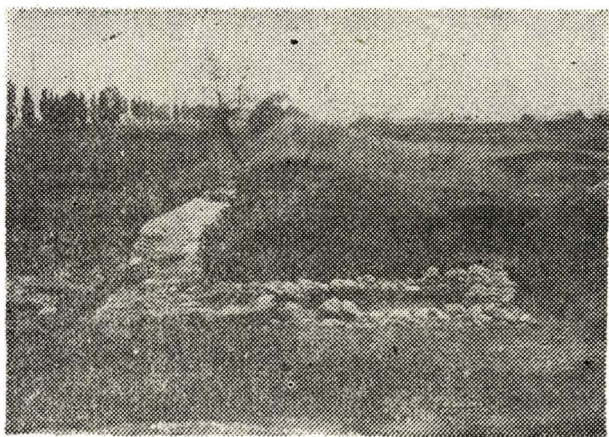

Foto 7 : Bumbesti-Jiu. Turnul sudic cu vedere din valul de apărare (murus caespitici) al porții de est.

Foto 8 : Bumbesti-Jiu. Turnul vestic al porții sudice a castrului de piatră.

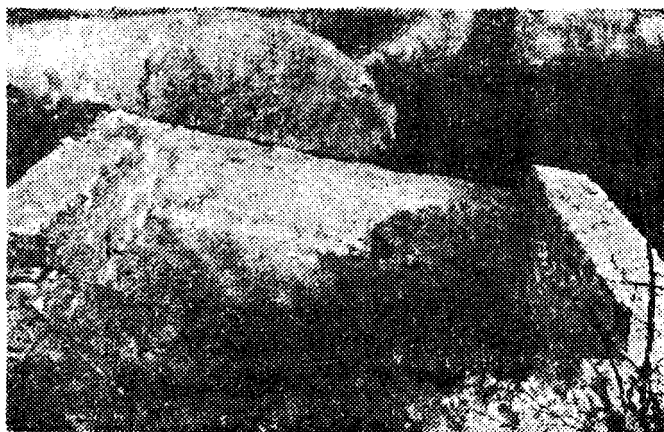

Foto 9 : Bumbesti-Jiu. Turnul S—E după restaurare.

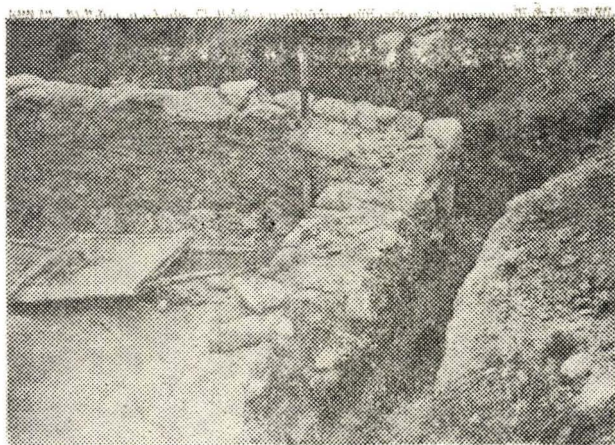

Foto 10 : Bumbaști-Jiu. Latura de vest a turnului S—E a castrului în timpul restaurării.

Foto 11 : Bumbaști-Jiu. Aspect de săpătură arheologică la zidul de incintă văzut din partea sudică a castrului

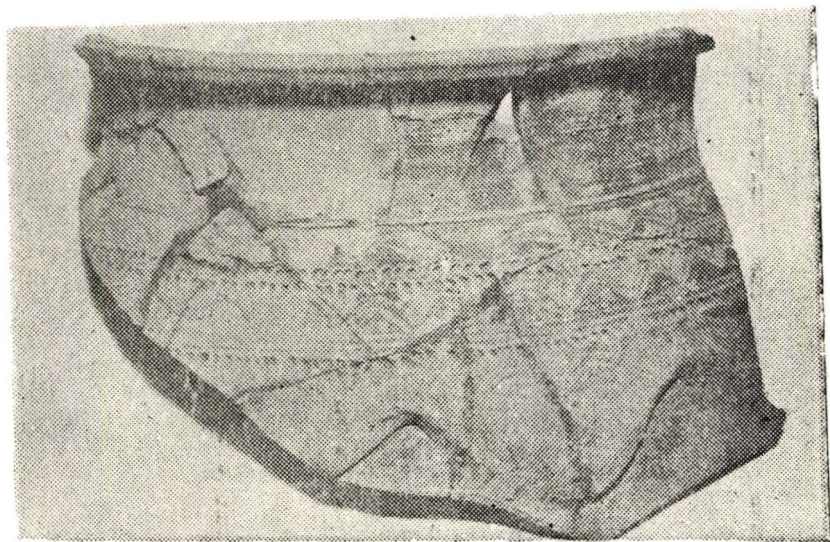

Foto 12 : Bumbesti-Jiu. Fragment ceramic roman cu motivul
șarpelui de origine dacică.

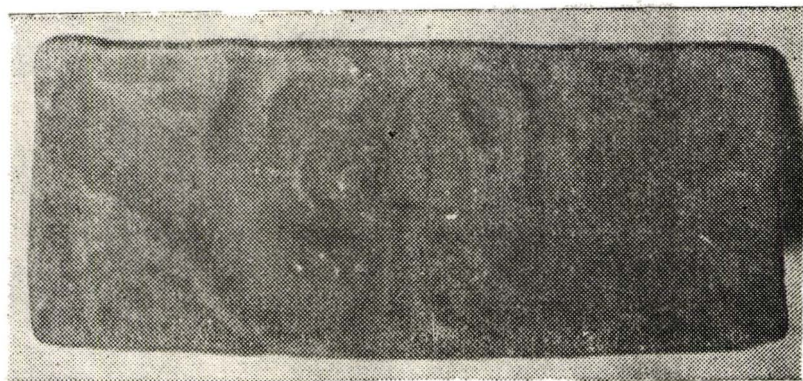

Foto 13 : Bumbesti-Jiu : Tipar ceramic roman cu reprezentare
a doi lei.

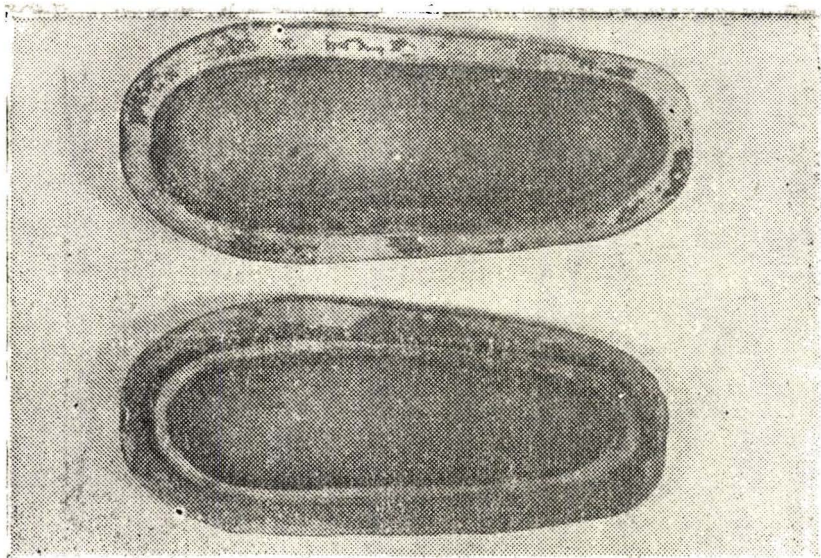

Foto 14 : Bumbesti-Jiu — casetă din lut

Foto 15 : Bumbesti-Jiu. Vas roman.

Foto 16 : Bumbești-Jiu. Căramidă romană cu reprezentare stilizată a unui soldat roman.

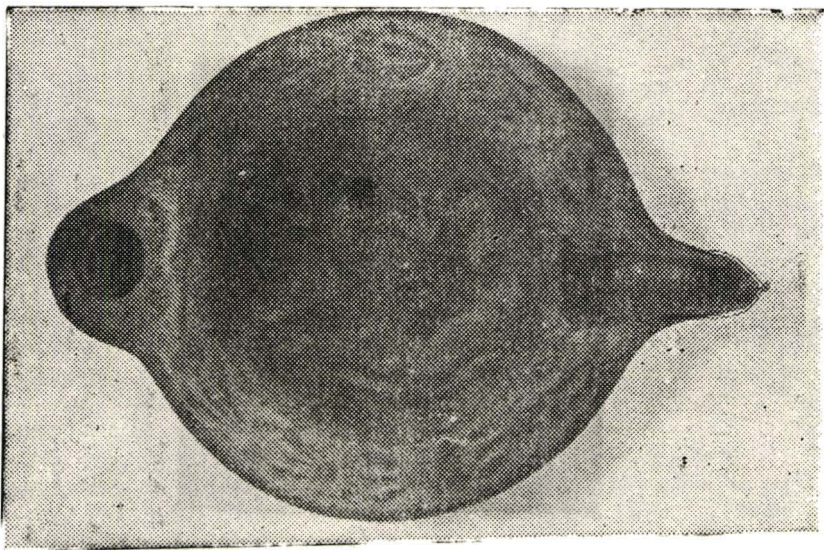

Foto 17 : Bumbești-Jiu. Opaș roman cu reprezentarea unui arcaș.

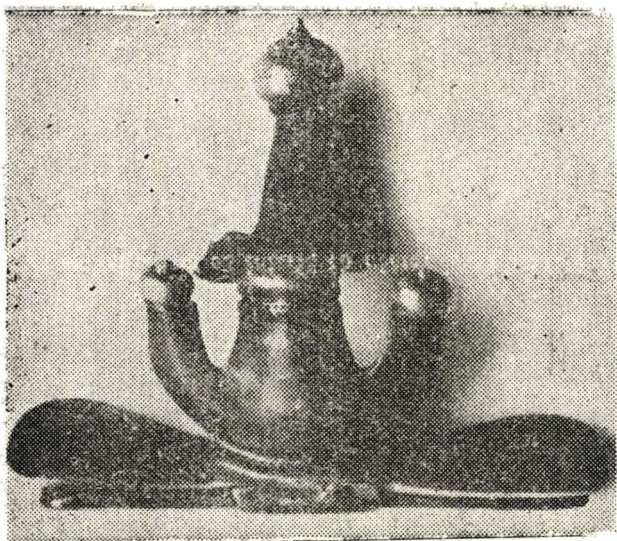

Foto 18 : Bumbesti-Jiu. Fibulă de argint descoperită într-un tezaur monetar.

Foto 19 : Bumbesti-Jiu. Coif roman descoperit în castrul de platră.

Foto 20 : Bumbești-Jiu. Urcior roman.

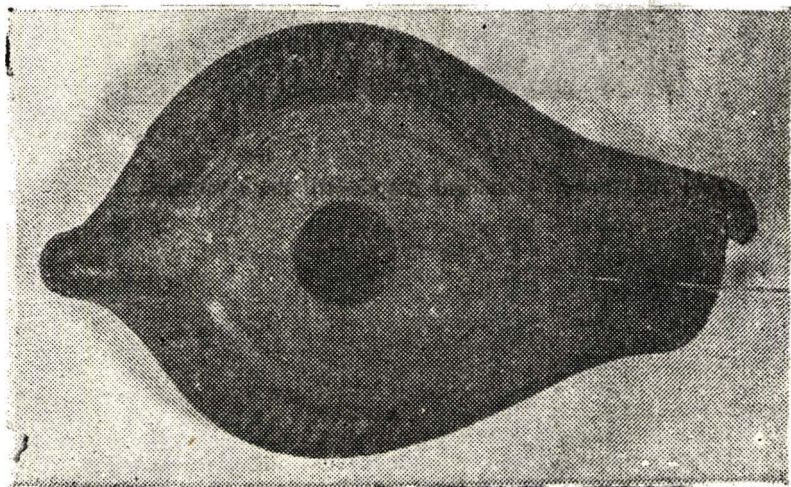

Foto 21 : Bumbești-Jiu. Opaiț roman.

Foto 22 : Ohaba — Glodeni (Bălănești). Zeița Minerva.

Foto 23 : Săcelu. Fragmente de terra sigillata descoperit în așezarea civilă romană.

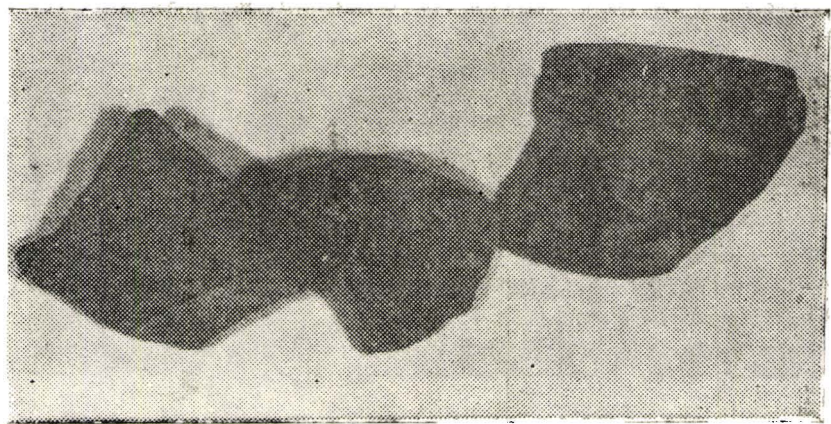
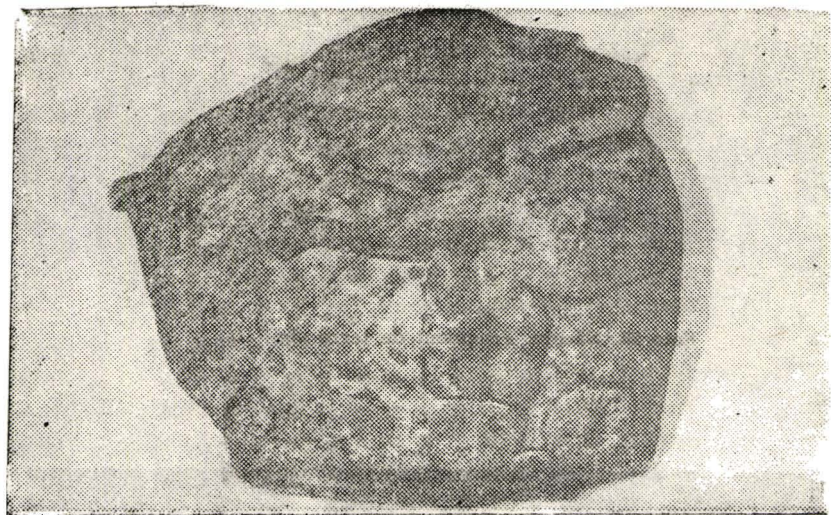

Foto 24 : Săcelu. Fragment de terra sigillata.

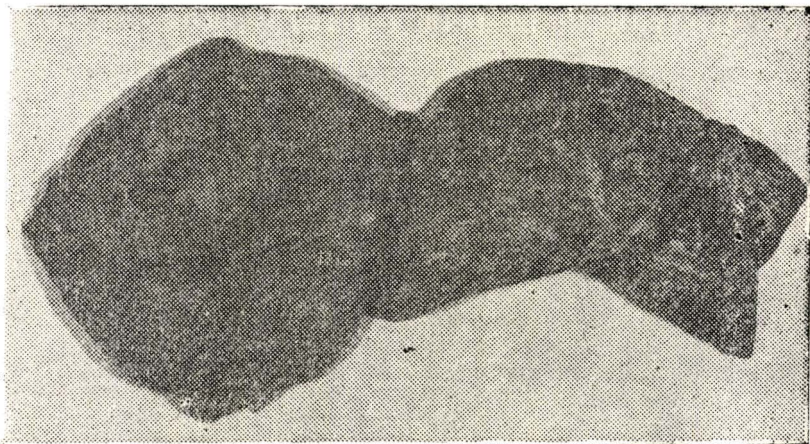

Foto 25 : Săcelu. Fragment de terra sigillata.

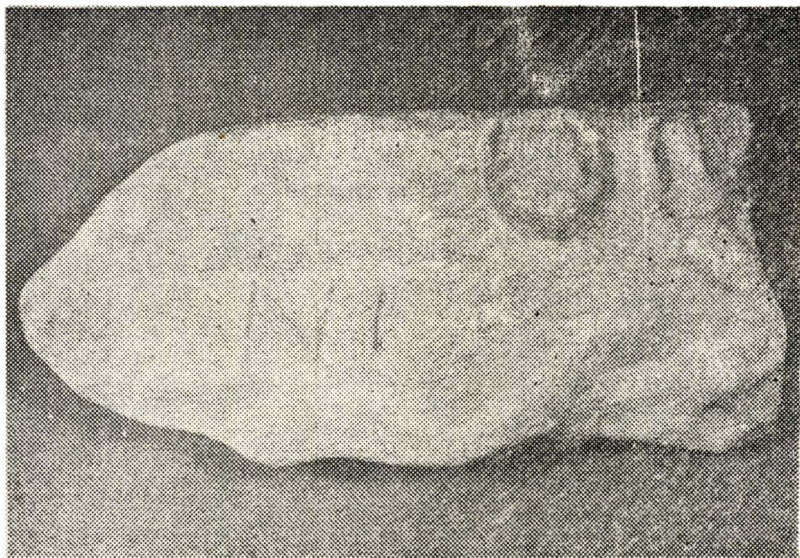

Foto 26 : Poiana — Rovinari. Fragment cu inscripție romană.

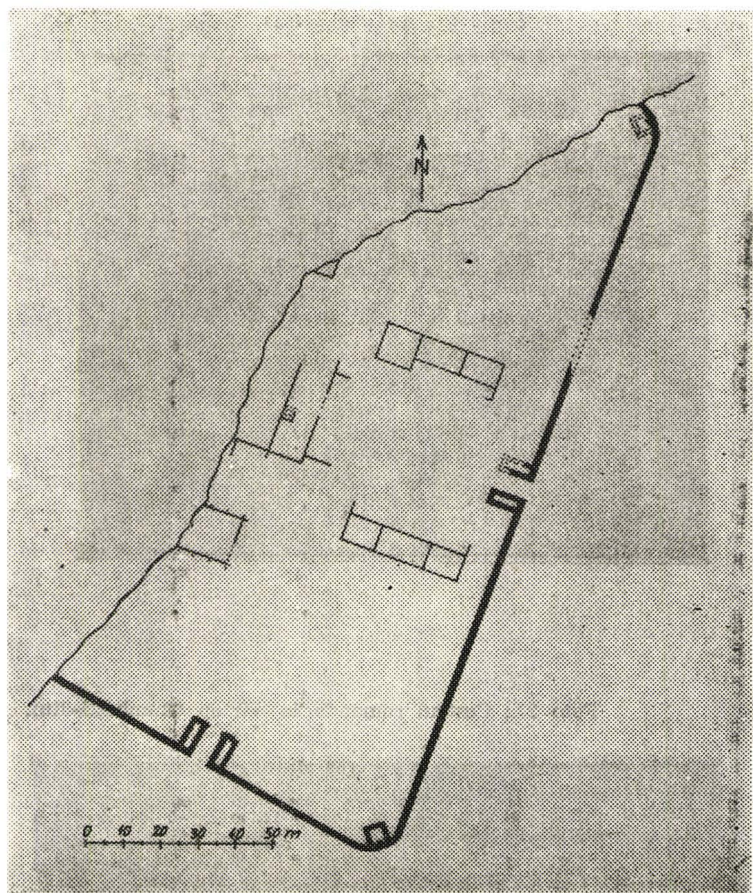

Foto 27 : Castrul de piatră de la Bumbești

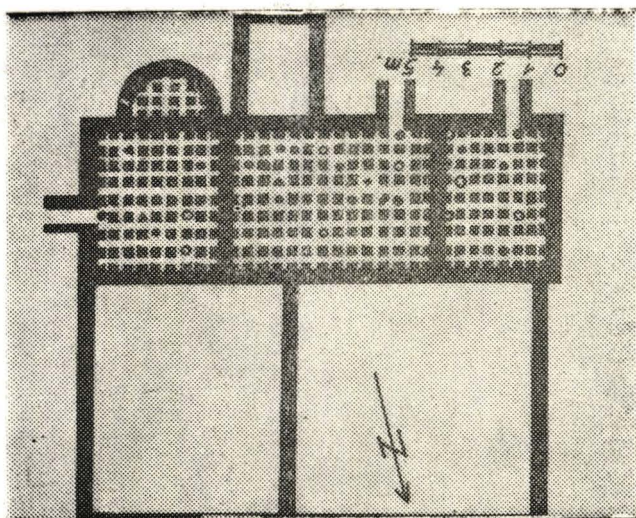
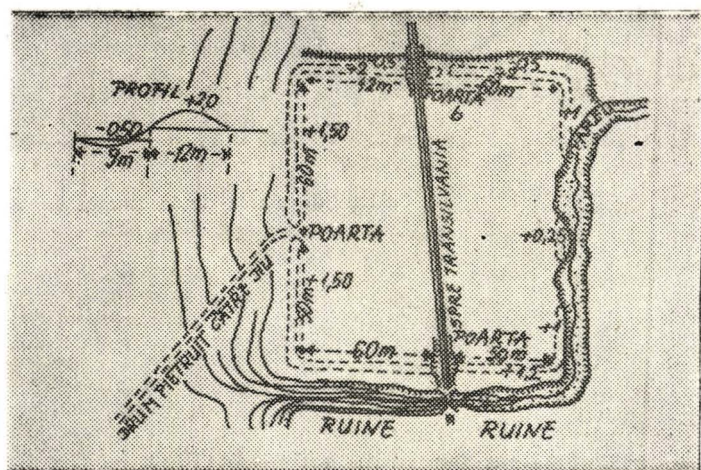

Foto 29 : Castrul romane la Virtop (Bumbești-Jiu).

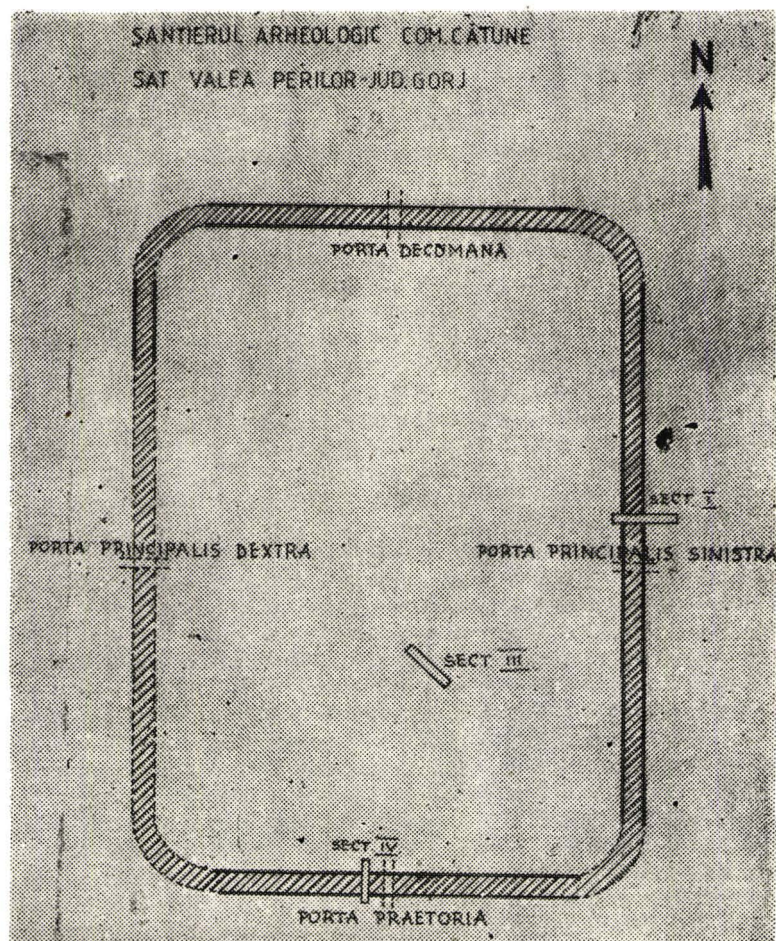

Foto 31 : Castrul roman de pământ de la Cătune — incinta

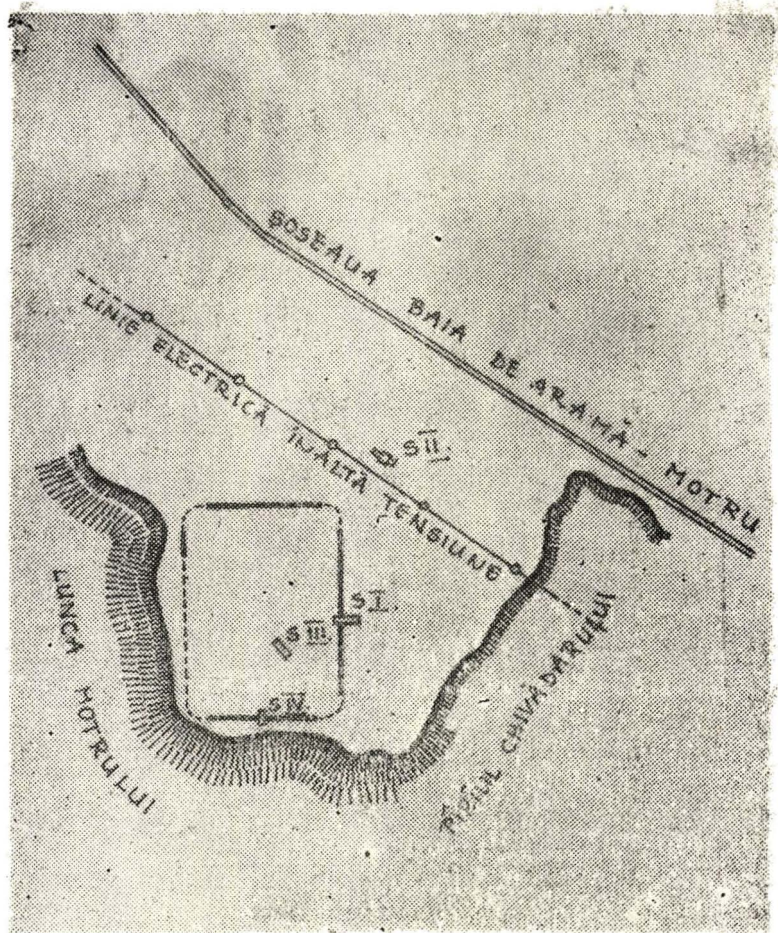

Foto 30 : Castrul roman de pământ de la Cătune
 Schiță de amplasament

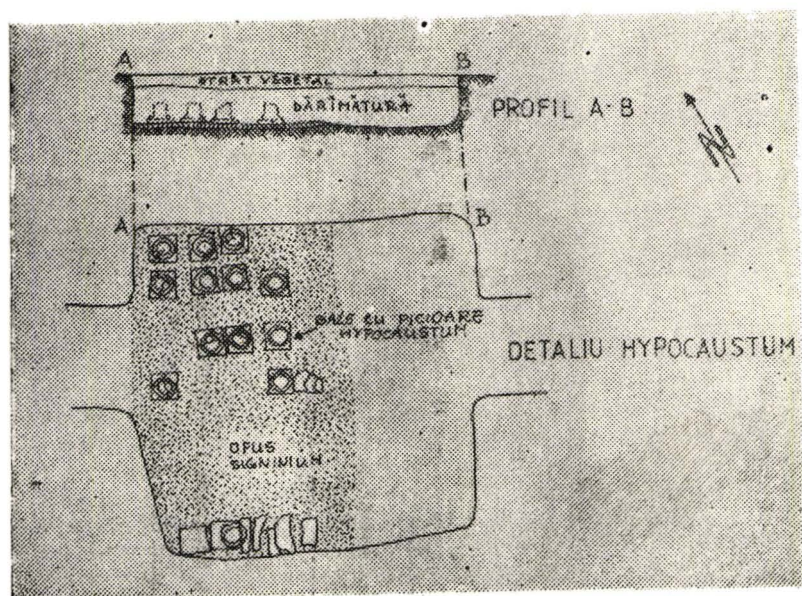

Foto 32 : Termele romane de la costrul roman de pământ de la Cătune

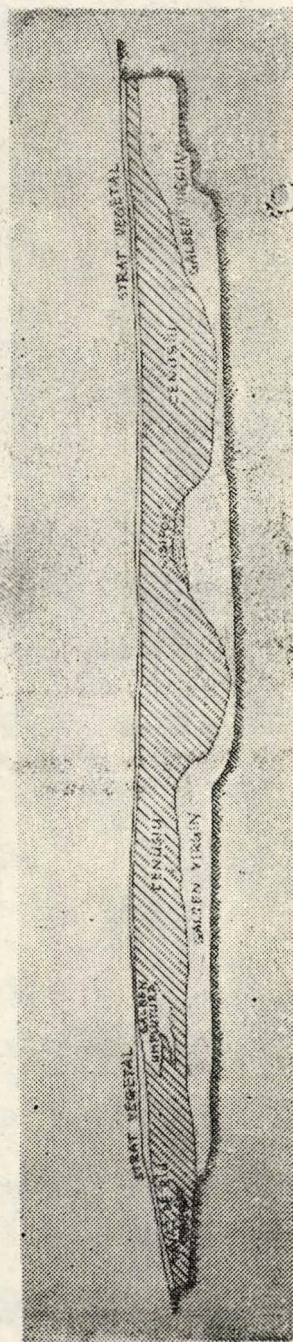

Foto 33 : Castrul roman de pământ. Secțiunea I — profil VIA SAGULARIS.

Val — șanț de apărare